EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond

Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Arvi Anderson

Kohila mõisa sepikoja rekonstrueerimisettepanekud

Jõe tn 7/9, Kohila vald, Raplamaa

2025

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn, 2025

SISUKORD

SISUKORD **2**
SISSEJUHATUS **3**
Hoone kirjeldus ja paiknemine 4
4. SISULINE OSA **7**
4.1 Ajalooline ülevaade **7**
4.1.1 Kohila mõis, raudtee tulek, paberivabriku kasv 8
4.1.2 Vana ühendustee Kohila mõisaga 11
4.1.3 Kohila mõisa sepikoda 14
4.1.4 Ehitustegevus 18
4.2 Hoone materjalikasutuse ja tehnilise seisukorra kirjeldus **21**
4.2.1 Vundament 21
4.2.2 Sokkel 22
4.2.3 Seinad 23
4.2.4 Sambad 25
4.2.5 Otsaviilud 27
4.2.6 Katus 28
4.2.7 Vahelagi 28
4.2.8 Põrand 29
4.2.9 Korsten 29
4.2.10 Uksed 30
4.2.11 Aknad 30
4.2.12 Metalldetailid 31
4.3 Säilitamise ettepanekud **32**
4.4 Rekonstrueerimise ettepanekud **33**
5. KOKKUVÕTE **37**
6. KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKAMATERJALID **38**
7. LISAD **40**
7.1. Väärtused 40
7.2. Väljastatud muinsuskaitse eritingimused 52
AUTORIDEKLARATSIOON **53**

SISSEJUHATUS

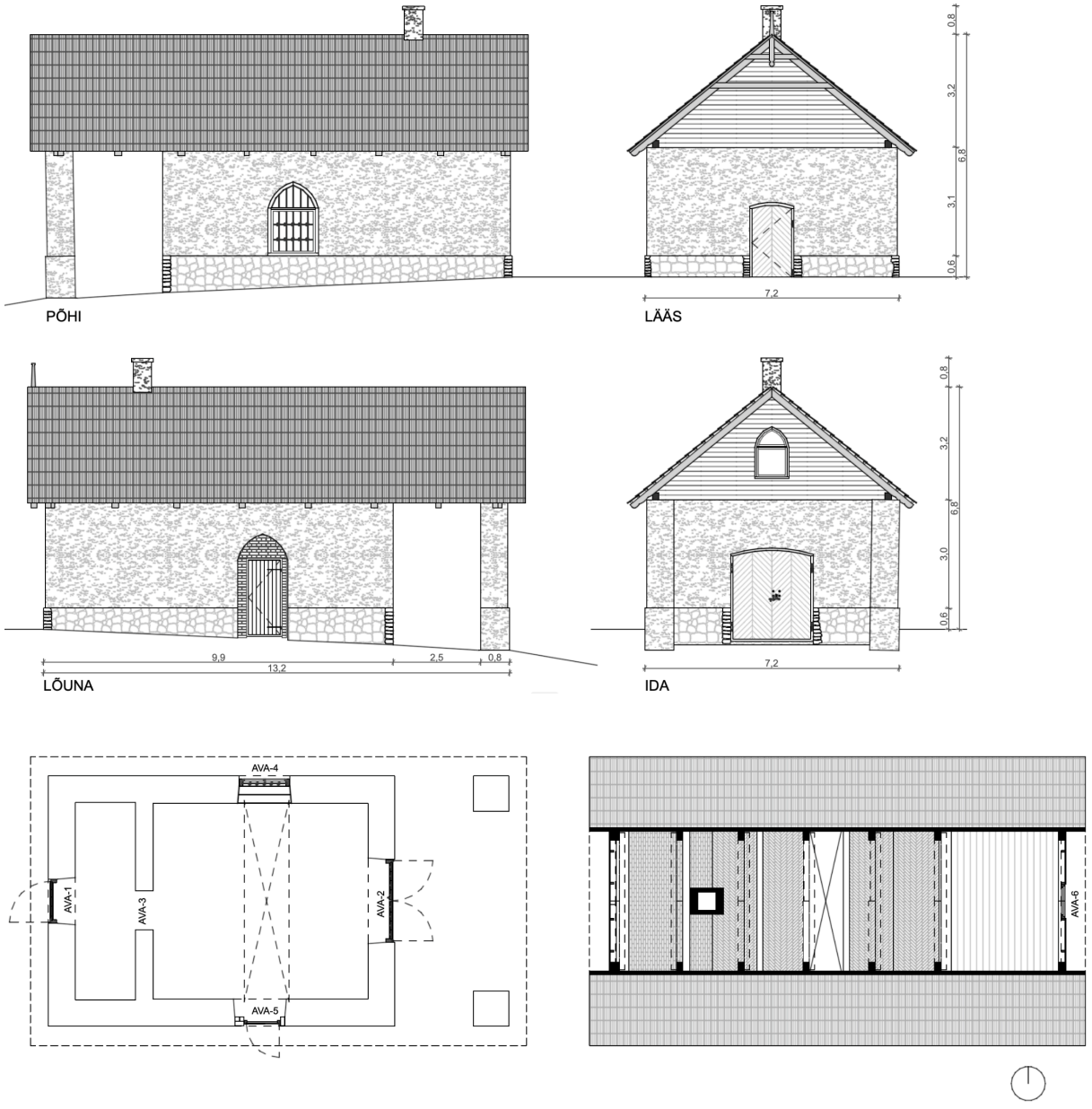
Objekt:	Kohila mõisa sepikoda
Mälestise liik:	ehitismälestis
Mälestise registri number:	15229
Aadress:	Jõe tn 7 // 9, Kohila alev, Kohila vald, Rapla maakond
Ehitusaeg:	19. saj II pool
Kuuluvus:	eraomand
Katastritunnus:	31801:001:0100
Sihtotstarve:	elamumaa 100%
Kinnistu pindala:	1767 m^2

Kohila mõisa sepikoda asub Kohila vallas Jõe tn 7/9. Sepikoda kuulus Kohila mõisa abihoonete hulka ning on nüüdseks eraomanduses. Hoone ehitusajaks loetakse 19. saj II poolt. Esmane kujutis hoonest kaardil on koostatud 19. saj II poolel 1825. aasta aluskaardi peale (ill 6). Hoone on muinsuskaitse all (reg nr 15229). Hoonele on varasemalt väljastatud muinsuskaitseerinõuded (vt lisa 2).

Käesoleva uurimusliku töö eesmärk on käsikäes analüüsi ja projekteerimisega mõtestada antud ajaloolise hoone konserveerimise-rekonstrueerimise põhimõtted, kaardistada ehitise väärtuslikke detaile ning vaadelda selle hoone ajalugu.

Hoone kirjeldus ja paiknemine

Kohila mõisa sepikoda (ill 1) on kahe ruumiga ühekorruseline ristkülikukujuline viilkatusega paekivist hoone, mille otsaviil toetub kahele massiivsele paekivist sambale. Hoone sokkel on laotud ebakorrapärase kuju ja lõhestatud servaga graniidist ning paekivist seinad on lubikrohvitud. Hoone suurema ruumi vahelagi on laugete silindervõlvidega ning väiksem ruum ühe kõrgema silindervõlviga. Hoone katust katab madala profiiliga tsemendisegust kivi. Hoonel on teravkaarsed aknaavad, suur kaaravaga kaheleheline uks, väiksem üheleheline käänduks, aknaavast tehtud ukseava käänduksega ja auk-läbipääs seinas.

ill 1. Kohila mõisa sepikoda

Kohila mõisa südamest jääb antud abihoone loodesuunda Keila jõe äärde, kuhu rajati tõenäoliselt samal perioodil ka mitmeid teisi abihooneid. Sepikoda paikneb maastikul kõrgemal nõlva peal vaatega Keila jõe suunda. Geoloogilises kontekstis paikneb hoone jääjärvelise setete alal, jääajajärgse vee taandumise tagajärjel kujunenud jõesängis. Pinnas antud piirkonnas on liivane.

ill 2. Asendiskeem on joonistatud varaseima kättesaadava aerofoto peale (1941. aasta)

a - Kohila mõisa klassitsistlik ansambel ja selle lähiümbrus

1. Kohila mõisa peahoone
2. Kohila mõisa valitsejamaja
3. Kohila mõisa ait-kuivati
4. Kohila mõisa tall-tõllakuur
5. Kohila mõisa teenijatemaja (varemetes)

6. Raudteevalvuri maja
7. Aednikumaja
8. Paberivabriku tööliste elamu

b - Kohila mõisa klassitsistlikust ansamblist välja jäävad hooned

1. Kohila mõisa sepikoda
2. Tõenäoliselt mõisaaegne abihoone. Nõukogude okupatsiooni perioodil toiminud söökla-töökojana.
3. Kohila mõisa pullitallid (hävinud)
4. Kohila mõisa pullitallid (jõepoolne hoone paekivist, teine madalam ja puidust) (hävinud)
5. Eluhoone

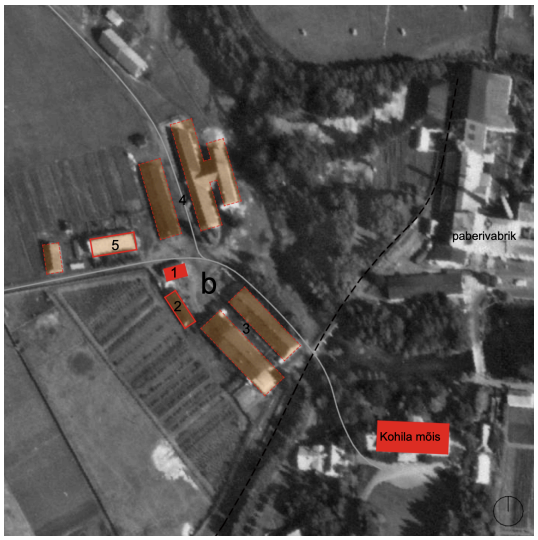
c1 - Kohila paberivabriku tootmisala

c2- Kohila paberivabriku tööliselamute ala

c3- Kohila paberivabriku direktori elamu

d1- Kohila raudteejaam

d2- Raudteeühendus vabriku ja Tallinn-Viljandi raudteeliini vahel.

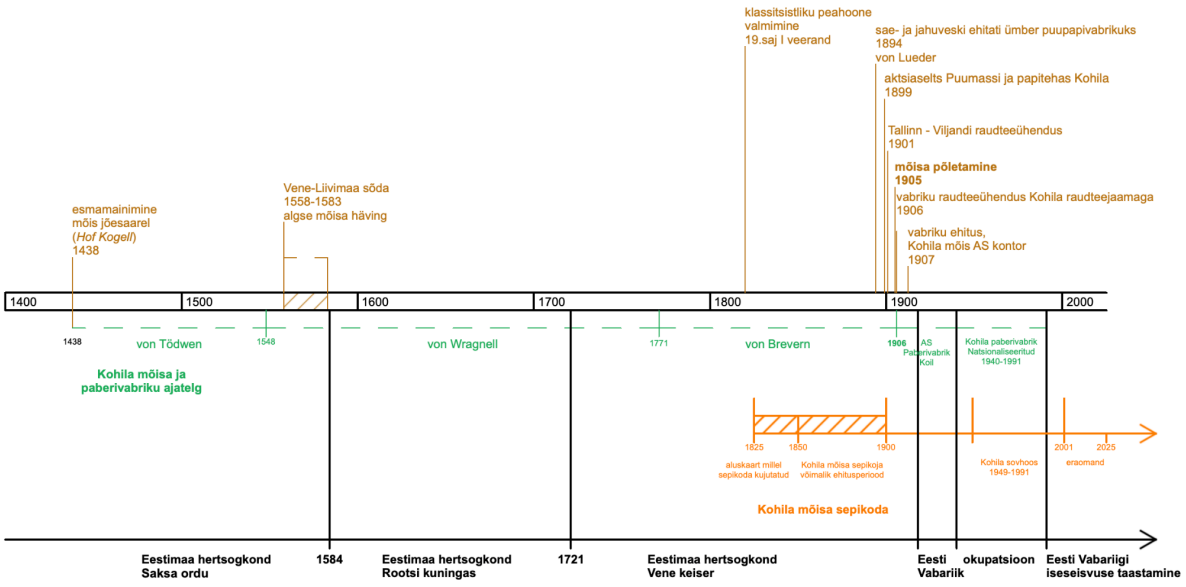

Tinglikult võib mõisa lähiümbrust kolmeks alaks jaotada: A- klassitsistlik mõisaansambel; B- loomapidamisala; C-paberivabriku ala. Sepikoda jääb Kohila mõisa ansamblist loodesuunda B-alale. Seal paiknenud hooned olid asetatud teineteise suhtes nõnda, et tekkis osaliselt suletud hoov. See oli ruumiliselt kahtlemata otstarbekas ja praktiline ent see ruumiolukord ei ole tänaseks säilinud. Lammutatud on b alal hoonegrupid 3 ja 4 (tallid)

ill 3. asendiskeemi lähivaade 1941. aasta ortofotol

4. SISULINE OSA

4.1 Ajalooline ülevaade

Kohila mõisa sepikoja ajalugu on seotud mõisa enda arengu ja ajalooga 19. - 20 sajandi vahetuse paiku. Kohila alev tekkis tänu 1901. aastal Tallinn-Viljandi raudteeliini rajamisega, mis võimaldas siinsel elul ja tööstusel areneda (OÜ Cumulus Consulting, 2023). Kui tänasel päeval võib Kohilat vaadata kui piirkondlikku keskust ja tänini kasvavat alevit, siis enne raudtee tulekut oli selleks kihelkonna keskus Hageri. Sepikoja omandimuutused on liikunud suures osas käsikäes ülejäänud mõisa hoonetega. Vahest suurimat rolli on selles mänginud mõisa müük paberivabrikule, maareform ja mõisate võõrandamine ning okupatsiooniperioodi natsionaliseerimine.

ill 4. Kohila mõisa alade ajatelg. Autori koostatud.

Mõisaperioodi lõpu ja 1919. aasta maareformi kontekstis on Kohila mõis erandlik, sest ei kuulunud ühe perekonna kätte vaid oli tööstusettevõtte omanduses. Pärast Kohila mõisa põletamist 1905. aastal müüdi mõis mõisniku enda loodud ettevõtte omandisse ning maareformi järgi jäi Kohila paberivabrik rendilepingu alusel mõisa maid kasutama. See on tähelepanuväärne, sest teised praegusesse Kohila valda jäävad mõisad võõrandati. (Holsting, 2013)

4.1.1 Kohila mõis, raudtee tulek, paberivabriku kasv

ill 5. 1805.a. Eestimaa kubermangu topograafiline atlas

1805.a. kaart kujutab Kohila mõisa oma praeguses asukohas ja väljakujunenud sümmeetrilises mõisaansamblis. Sepikoda sellel kaardil ei ole kuid see aitab mõista varasemat struktuuri ja hilisema hoonestuse kujunemist. Kaardil on mõisa peahoonest põhjasuunal kujutatud jõesaart, mis näib olevat kujundatud pargiks ning tingmärki mis tähistab veskit.

Eesti Entsükopeedia (2003) andmeil paiknes antud jõesaarel 1438 esmamainitud Kohila mõis (Hof Kogell), mis hävis Vene-Liivimaa sõjas 16. sajandil. 19. sajandi esimesel veerandil rajasid Brevernid jõesaarest lõunasuunda klassitsistliku mõisaansambli mis on oma ruumilises olemuses suures osas tänaseni säilinud.

Mõisaomanik Karl Friedrich von Lueder, kes oli ka Kohila raudtee ehitamise alustamise juhtfiguuriks, lasi jõesaarel asunud sae- ja jahuveski ehitada 1893. aastal ümber puupapivabrikuks ning 1899. aastal asutati aktsiaselts Puumassi ja papitehas Kohila. 1905. aasta mõisatepõletamise järgselt müüdi mõis Kohila paberivabrikule ning peamaja võeti kasutusele kontorina. 1901. aastal avati Tallinn-Viljandi kitsarööpmeline raudteeliin ning 1906. aastal ühendati see paberivabriku territooriumiga. (Holsting, 2013:19)

1940. aasta okupatsiooniperioodil ettevõte natsionaliseeriti (Riigistamine). 1949. aastal moodustati Kohila sovhoos ning sepikoda koos ümbritsevate hoonetega oli uue majandi hallata. Sovhoos kujundati ümber kolhoosiks ning iseseisvuse taastamise järgselt müüdi sepikoda 90ndatel eraomandisse (suuline vestlus omanikuga).

19. saj teise poole kaardil (ill 6) on kujutatud puupapivabriku eelset perioodi kus on näha osaliselt välja kujunenud alleed tulevase alevi keskusesse ning ühendusteed läänesuunalt. Kaardil on näha ka Kohila mõisa klassitsistlikust mõisaansamblist väljapoole jäävaid hooneid.

ill 6. 1825. aasta aluskaardile 19.saj II pooles koostatud kaardimustand.

Mõisasüdamest loodesuunda jääb hulk hooneid: U-kujuline hoone, sellele järgnev väike hoone (sepikoda) ning seejärel kaks teineteisega vastastikku paiknevat hoonet. U-kujuline hoone oli olnud kirjelduste järgi pullitallid (Maiste, 1976). Kaardil on ühtlasti nähtav ka jõesaar kus paiknes algne mõis ning hilisem jahu- ja saeveski ning seejärel paberivabrik. Kaardil on näha ka silda, mis täitis tammi eesmärki, et suunata vesi läbi veski. Hilisema vabriku arenemisega see jõeharu nii selgelt nähtav enam ei ole. Võib eeldada, et nii tallid kui sepikoda ehitati sarnasel perioodil.

ill 7. 1929. aasta plaan

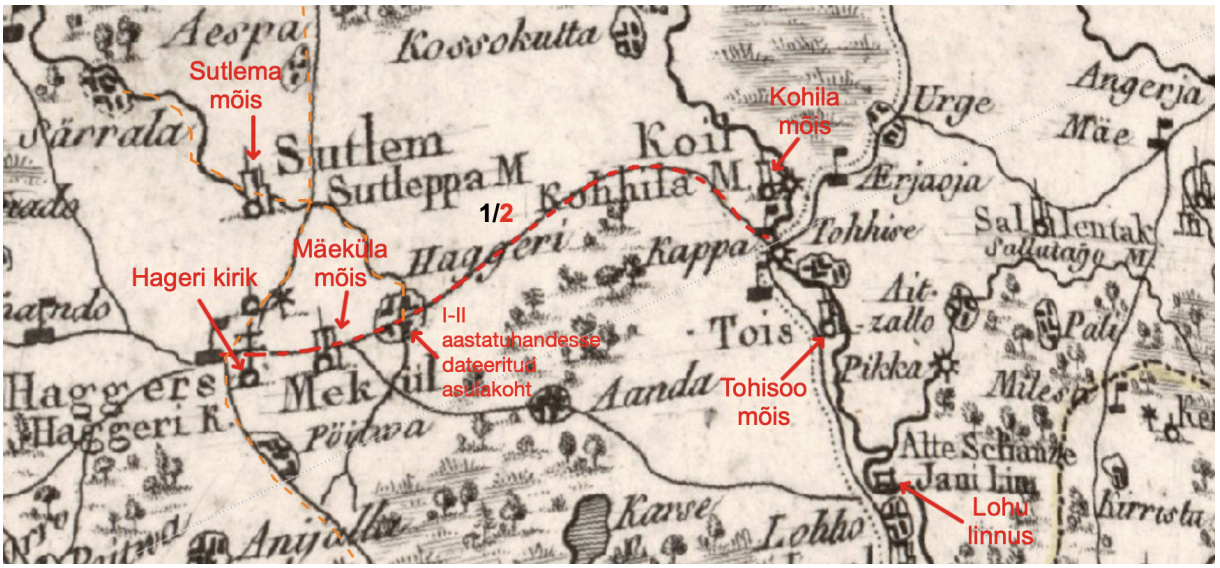

ill 8. 1935. aasta plaan

1929. aasta Kohila mõisa paberivabriku külge liidetavate maa plaanilt on detailselt kujutatud tolleaegset situatsiooni. Mõisasse viiva vana tee kohal on näha raudteeühendust Tallinna-Viljandi raudteeharuga. Vabriku teenindamiseks rajatud raudteeharust loodesse jäävad tallid ning sellest järgnevalt piklik hoonemaht ning sepikoda. Sepikoja jõepoolsel küljel on kujutatud tõenäoliselt mõnda ajutist rajatist, mis tänaseks säilinud pole. Ühtlasi on tallid kujutatud kahe teineteise vastas oleva hoonena mitte u-kujulisena nagu eelneval kaardil. Näiteks 1935. aasta kaardil on hoone taaskord kujutatud u-kujulisena aga hoopis teispidi eelnevast. Võib arvata, et kuna tegu nö kinnise sisehooviga tallikompleksiga, siis võis antud hoone hoov olla suletud erineval viisil. Hoovi sulgev osa ja hoonemaht võis olla ajutist iseloomu puidust hoone.

4.1.2 Vana ühendustee Kohila mõisaga

1805. aasta kaardilt (ill 5) jääb silma ka üks väga oluline detail: ligipääs mõisasüdamesse oli läänesuunast ehk siis sepikoja poolt. Tänasel päeval tuttav põhja-lõunasuunaline allee, mis ühendab mõisaansamblit Kohila aleviga kujunes välja hiljem. 19. sajandi II poole kaardilt (ill 6) on näha osa alleest ning 1929. aasta kaardilt (ill 7) juba täispikkuses.

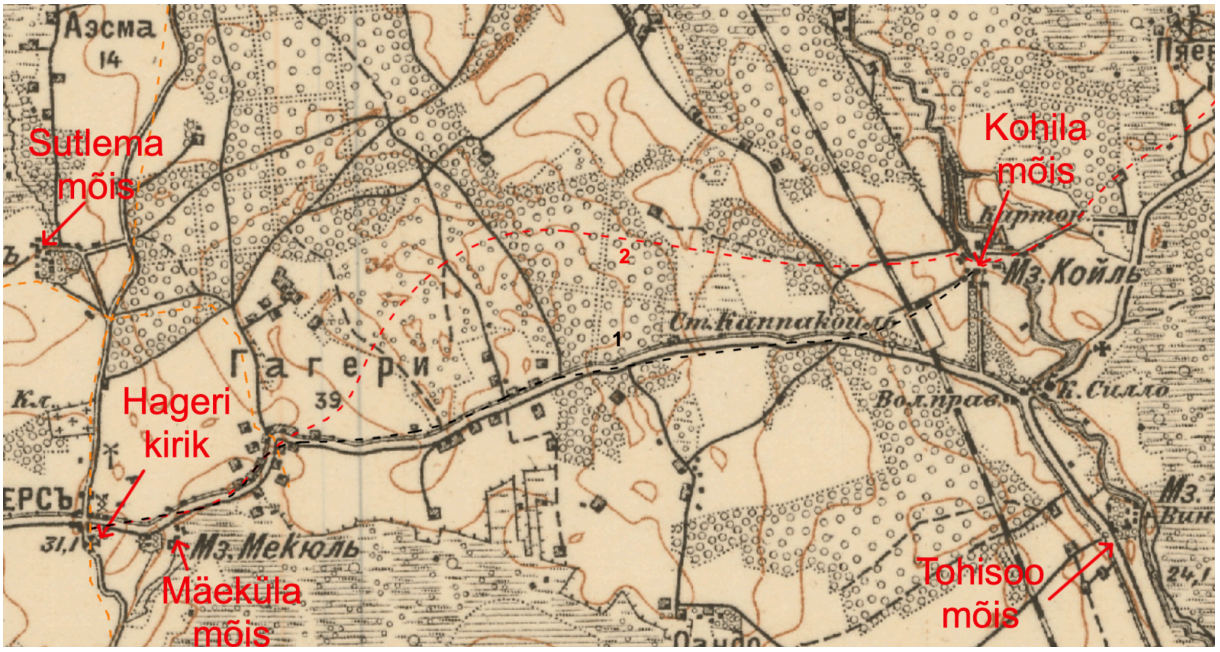

ill 9. Mellini Liivimaa atlas 1796

Mellini Liivimaa atlase kaardilt jääb silma tugevalt kaarduv tee Hageri poolt Kohilasse.

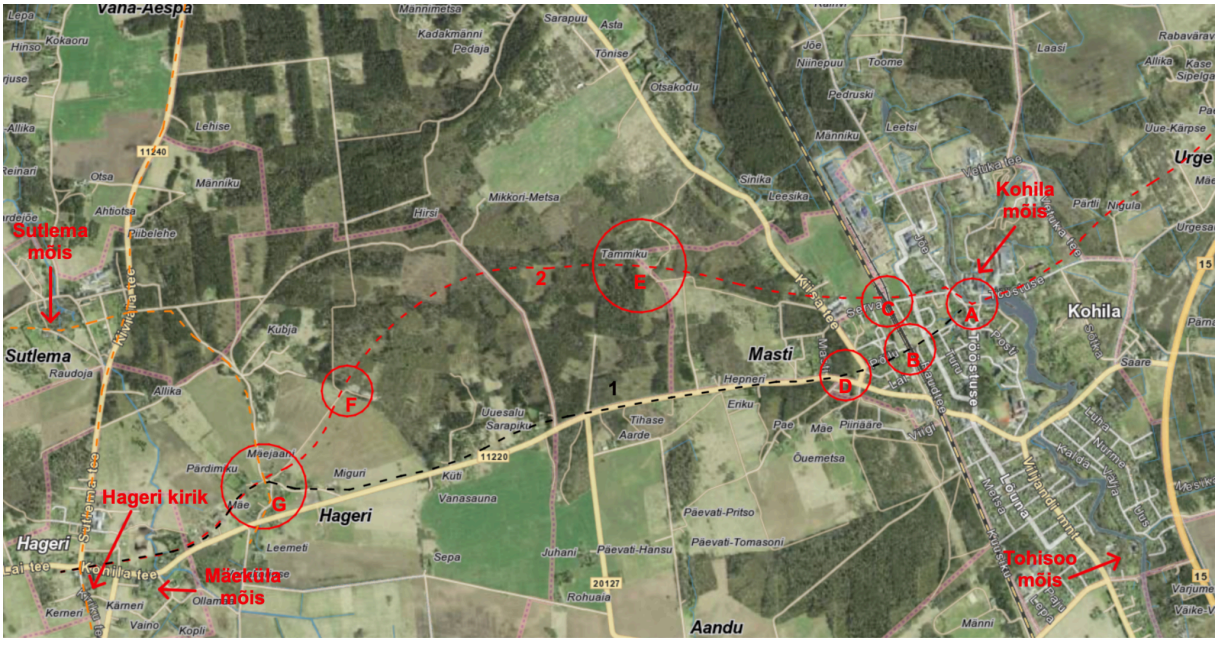

ill 10. 1884. aasta Hofrath Johann Heinrich Schmidt Eestimaa kaart

1884. aasta Eestimaa kaardil on mustaga (1) esile toodud Hageri-Kohila tee ning punane joon (2) markeerib 1796. aasta kaardi (ill 9) Hageri-Kohila teejoont. Varasem teejoon võib olla lihtsalt ebamääraselt kujutatud kuid kattuvusi on ka maastruktuuris.Antud kaardil kujutatud ka 1901. aastal avatud Tallinn-Viljandi raudteetrass.

ill 11. 1895-1918 aasta kaheverstane kaart.

1895-1918 aasta kaardil on selgelt näha täna tuttavat Hageri-Kohila teed (1), punasega markeeritud teed (2) mitte niiväga. Punase joone (2) Kohila poolses osas on seejuures tee olemas ja lõpeb vana talukoha juures. Asukoht kus oletuslik tee eraldub on Hageri külje all paikneva vana asulakoha juures. Nii mustaga (1) kui ka punasega (2) kujutatud tee eksisteerivad Kohila pool ning jõuavad välja mõisani välja.

ill 12. tänapäevane ortofoto teejoontega

Võrdluses maa-ameti tänase päeva ortofotol on selgelt loetav, et mustaga kujutatud tee (1) on suures osas sama (va Hageri vana asulakohast möödasõit G ja ühendus alevi keskmega D) ja punasega kujutatud tee (2) eksisteerib osaliselt. Punasega kujutatud tee (2) katkeb Hageri poolses osas järsu ristuva teega (F) ning Kohila pool lõppeb vana talukoha juures (E). Nende vahel teed tänasel päeval ei eksisteeri kuid on mõttelise joonena loetav.

ill 13. tänapäevane ortofoto teejoontega lähivaates

Mõlemad teed eksisteerivad ja jõuavad Kohila mõisa ansamblisse (A) läänetiivalt. Tõenäoliselt enne raudtee rajamist oli peateeks mõisa mustaga kujutatud tee (1), mis tegi pöörde enne alevisse sissesõitu (D) ja suundus mööda tänast Põllu ja Posti tänavat mõisa südamesse. Raudtee rajamise järgselt (1906. aastal) võeti Posti tänava lõik kasutusele raudteeharuna paberivabriku (ill 7) teenindamiseks ning peatee suunati (D) Kohila alevisse ning rajati põhja-lõuna suunaline mõisaallee.

Punasega markeeritud tee (2) on ka mõisa suunduv ja osaliselt tänaseni eksisteeriv tee ning see tee möödub sepikojast. Väga oletuslikult võis punasega kujutatud tee (2) olla mustaga kujutatud teest (1) varasem ühendus. See ühendus võis eksisteerida enne tänast mõisaansambli rajamist 19. saj I veerandil. Nende kahe tee teineteisest lahknemine toimub Hageri külje all oleva vana asulakoha pöördel.Need tähelepanekud on oletuslikud ning vajaksid täpsemat analüüsi ja kontrolli.

4.1.3 Kohila mõisa sepikoda

Sepikojast kõige varasem pilt (ill 14) on see joonistus, millel on palju valesid detaile: teravkaar aken on kujutatud kaarsillus aknana, otsaviilu all jääv ava on kujutatud väikese uksena, otsaviilu väikest akent pole üldse kujutatud, sambad on kujutatud ümaratena jne.

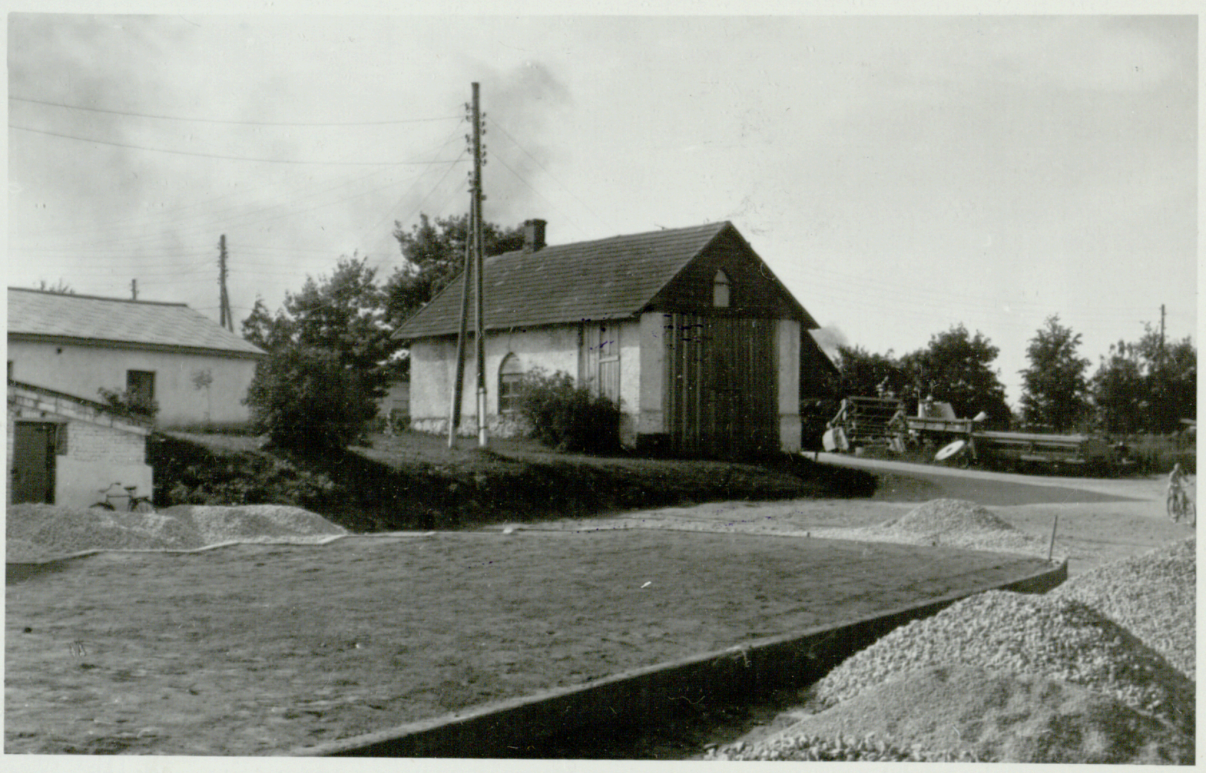
ill 14 4.II.38 Kohila sepikoda Kapa küla Hobu…(sõnajärg loendamatu).

Ent suures plaanis on hoone iseloomulikud omadused kujutatud: korstnaga ristkülikukujuline ühekorruseline viilkatusega hoone, mille otsaviil toetub kahele massiivsele sambale. Korstna kohal on näha vertikaalset kriipsu, mis võib tähistada ehisdetaili. Sepikojast loodesuunda jäävad hooned on taustal. Huvitava ja tegelikult ootuspärase detailina on näha lasipuud.

ill 15 Veljo Rannik (1967) Kohila mõisa kõrvalhooned, pilt nr 4868

Varaseim foto Kohila mõisa sepikojast on 1967. aastal Veljo Ranniku poolt tehtud. Pildil paremal on näha Kohila mõisa sepikoda mille sammastele eenduv hoonemaht on kinniehitatud servamata lauast. Sepikoja taga paistab ühekorruseline pikk hoonemaht mille otsaviil toetub sammastele ning mis nõukogude okupatsiooni ajal oli kasutusel söökla ja remonditöökojana (suuline vestlus omanikuga, 2025). Foto keskel on näha mitu hoonet, mis olid kunagi pullitallid (Maiste, 1976; suuline vestlus omanikuga, 2025). Kõrgemal paiknev kelpkatusega hoone oli kahekorruseline ning madalam tema vastas ühekorruseline. Kahele põhilisele hoonemahule on ehitet servadesse madalamad hooned, mis sulgesid tallidevahelise väliruumi. Pildi keskel osaliselt nõlva sees paiknev madal hoonemaht oli maakelder. Pildil kujutatud hooned on kaartidel kujutatud samal perioodil (ill 6). Kõrgemal paiknev kahekorruseline hoone ehitati hiljem mõisa poole pikemaks (sepikojast kaugem osa) ning oli kasutusel Kohila sovhoosi peakontorina (suuline vestlus omanikuga, 2025). Sovhoosi peakontori ehitamise käigus lammutati jõepoolsed hooned ning kadus iseloomulik suletud sisehooviga ruumitüpoloogia (ill 17).

ill 16 Juhan Maiste (1976) Kohila mõis. Inventariseerimine, ERA.T-76.1.16227

Ajaliselt järgnev foto on võetud 9 aastat hiljem 1976. aastal Juhan Maiste poolt Kohila mõisa inventariseemiseks (ill 16). Taaskord on näha sepikoda kinniehitatuna. Selgelt on loetavad teravkaarsed avad. Otsaviilul paikneval teravkaaraknal on nähtav aknaosa rõhtvaltspuuga kuid ava on jaotuseta. Aknapind seejuures paistab olevat klaasitud, sest peegeldab taevast ning pole pelgalt kinnine tahvel, mis oleks sarnaselt viiluga varjus ja tume. Klaasipind on väike ning on võimalik, et sellel aknal algselt jaotust polnudki. Lõunaküljel paikneval suurel teravkaaraknal on neljase jaotusega raam ja tumm framuug. Ühlasi on näha, et osa jõepoolsest pullitallist on lammutatud ning toimuvad maastikutööd. Vasakus servas on näha keldripääsu ja selle taga sööklat-remondihoonet.

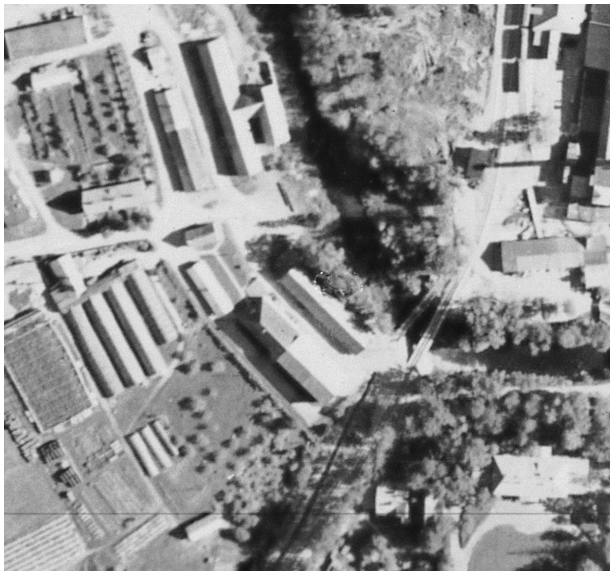

ill 17 J. Nikker (1978) Vaade Kohilale, EFA.428.0.126373

Kaks aastat hiljem tehtud fotol on näha suletud viilualuse ruumiga sepikoda ja ka raudteeühendust Kohila paberivabrikuga. Näha on Kohila sovhoosi kontorit, mis ehitati vana pullitalli külge pikenedes Kohila mõisa poole (ill 18). Jõepoolset talli kujutab muruala (ill 17).

ill 18 J. Nikker (1981) Vaade Kohila sovhoosi keskuse hoonele, EFA.428.0.123179

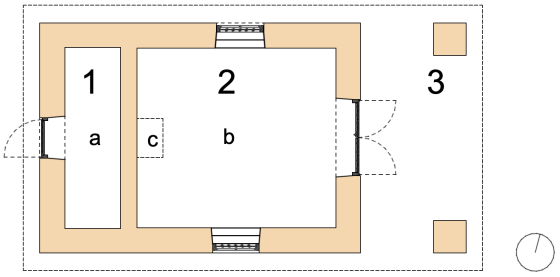
1971. aasta aerofotolt on näha veel alles olevaid pullitalle ent nõlvapealne Sovhoosi peakontoriks saanud hoone on mõisa poole pikemaks ehitatud (pärast 1967. aastat). Selle vastas jõepoolne pikk hoonemaht lammutati tõenäoliselt 1976. aastal.

ill 19 1971. aasta aerofoto

1976-78. aastal tehtud suurem ruumiline muutus püsis 2007. aastani kuni sovhoosi hoone süüdati. Esimene süütamine toimus 30. aprillil, mis kustutati kuid 4. mail uuesti süüdatud hoone põles täielikult maha ning järelkustutustööd kestsid kuni 10 maini (Ernist, 2007). On omamoodi ime, et selle ligi olnud teised ajaloolised hooned kaasaarvatud sepikoda tuld ei võtnud.

4.1.4 Ehitustegevus

Arvestades ümbritsevate hoonete saatust, siis sellel väikesel hoonel on läinud ajas pigem hästi. Oma asukohast ja väiksusest tulenevalt pole see muutlike perioodide sees väga ette jäänud kuid üht-teist muudetud siiski on.

ill 20 Kohila sepikoja plaaniskeem

Sepikojal on algselt olnud kaks eraldatud ruumi kuhu pääses ida- ja läänekülgelt (ill 20). Teadmata perioodil on ruumeeraldava seina sisse lõhutud ebakorrapärane pääs-ava (AVA-3) tõenäoliselt kunagise ääsi asemele (ill 20 c-asukohas) korstna all. Suuremas ruumis (2) toimus töö tegemine ja oli kasutusel lahtine tuli. Väiksem abiruum (1) oli tõenäoliselt küttematerjali hoidla. Võimaliku tuleohu vähendamiseks olid need ruumid algselt omavahel eraldatud. Oletuslikult tekkis ukseava koos ääsi kadumisega kasutusotstarbe muutumisega.

On teada, et sepikoda kasutati sovhoosiperioodil nii hobuste rautamise kohana kui ka vanade hobuste tapamajana, kelle liha läks loomasöödaks (suuline vestlus omanikuga, 2025). Sepikoda võis olla sobiv hoone oma avara sissepääsu ja kõrge lagega (u 3,7m): looma sai sisse jalutada, seal hukata ja ka ülesse riputada ja tükeldada. Tõenäoliselt on hulk metalldetaile (riputuskonksud) hoone sees ja väljas just selle kasutusotstarbe tõttu sinna paigaldatud.

1967. aasta fotolt (ill 15) on näha, et sepikoja sammastele toetuva otsaviilualune maht oli servamata laudadega kinniehitatud. Viilualune ruum oli fotodele tuginedes suletud vähemalt 1967-1978. aastatel (ill 15 ja 17).

Teadmata perioodil on sepikoja lõunafassaadil paiknenud teravkaar aken maani lahti lõhutud ning ukseks ümber ehitatud (AVA-5). Kusjuures ava on kitsamaks ehitatud ja ülaframuugi osa suletud silikaattellislaoga. Fotodele tuginedes on antud ümberehitus tehtud pärast 1976. aastat (ill 16).

Idafassaadil paikneva suure kahelehelise ukse (AVA-2) profileeritud laudis on ilmselt algupärane ning erineb AVA-1 laudisest. AVA-1 laudis on poolpunnlaudadest ning AVA-2 laudis on punnita. Läänefassaadil paikneva käändukse (AVA-1) laudis võib olla vahtataud.

Teadmata perioodil on eemaldatud suurema ruumi keskmine lauge kaarvõlv ning asendatud puitlaudadega.

ill 21 allavarisenud silindervõlv ja riputuskonksud

2000.ndatel aastate remonttööde käigus asendatud katusekonstruktsiooni skeemi analüüsides (ill 24) võib välja lugeda, et 4. ja 5. põhjapoolne sarikas on asendatud. Selles alas võis olla ulatuslik ja pikaaegne läbisadamine. Puuduv silindervõlv asub nende sarikate all.

ill 22 metalldetailid hoone välisseintel

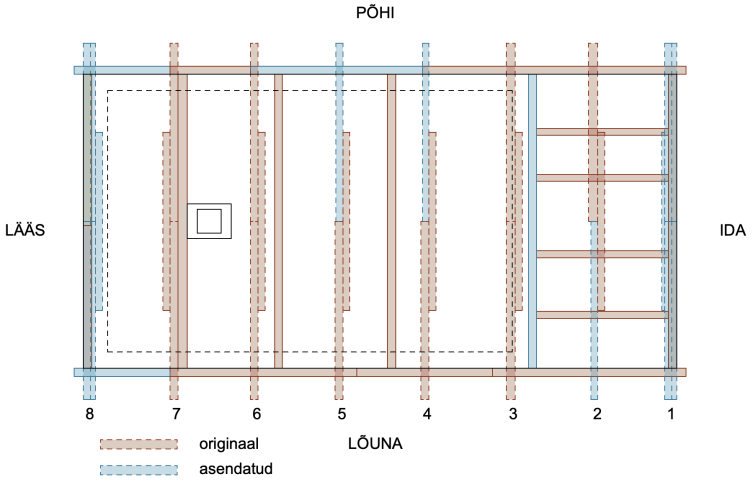
Hoones on hulk metalldetaile, millest osa on ehitusaegsed ja osa hiljem lisatud. Lõuna-, ida- ja põhjafassaadil on hulk seina kinnitatud rõngaid ilmselt hobuste kinnitamiseks (ill 22). Osad kinnitid on puudu kuid pesa on nähtav. Siseruumis on näha puuduva silindervõlvi kandeliiprite küljes nelja konksu ja selle kõrval L-kujulist metallkronsteini (ill 21). Hoone sammastel on hulgaliselt metalldetaile, mis olid ilmselt viilualuse sulgemise jaoks. Kirdenurga sambal on eenduv metall-latt, mis hoidis liiklusmärki (ill 23).

Teadmata perioodil on hoone idafassaadil paekiviseina tehtud läbiviik (ill 23) tõenäoliselt elektrikaablite vedamiseks. Sisselõige on ka laial kaarusksel (ill 23).

ill 23 hoone kirdenurga sammas

2000.ndatel aastatel tehti hoones viimased remonttööd. Tööde käigus asendati osa katusekonstruktsioonist, laoti uus korsten, asendati otsaviilu laudis, tehti katuse ehisdetail algupärase koopiana, tehti suuremate aukude-pragude juures parandustöid tsementseguga (suuline vestlus omanikuga, 2025).

Osaliselt on asendatud ja proteesitud sarikaid ja müürivöö. Algupärane katusekonstruktsioon on ümarpalgist ja kirvetähistega nummerdatud. Täielikult on vahetatud katuseroovitus. Katkised ja puuduolevad katusekivid asendati samaväärsete samast perioodist pärinevate madala profiiliga betoonkividega.

ill 24 Sepikoja algupärase ja asendatud katusekonstruktsiooni skeem

Skeemilt (ill 24) võib välja lugeda, et suurimad kahjustused olid otsaviilu sarikatel ja suurim katusekahjustus oli hoone keskel põhjaküljel, kus on asendatud nr 4 ja 5 sarikad ning nende ulatuses müürivöö. Nende sarikate all paikneb ka puuduolev võlv, mis on asendatud laudadega (ill 21). Viimase remonttöö käigus hoone edasine lagunemine takistati ning nende tööde käigus välisilmet suuresti ei muudetud.

4.2 Hoone materjalikasutuse ja tehnilise seisukorra kirjeldus

4.2.1 Vundament

Hoone vundament on laotud graniidist. Vundament paistab olevat pigem heas seisundis kuigi hoone on kunagi vajunud.

Vajumine võib olla tingitud varasemate teetööde ja kommunikatsioonitrasside rajamise tõttu. Hoone paikneb lääne-ida suunal laskuva nõlva peal ning sepikoja põhjakülg on otse Jõe tänava ääres. Osa Kohila Valla kommunikatsioonitrassidest selle tee all sepikoja kõrval.

Võimalik, et kaevetööde käigus on mõjutatud pinnaseomadusi ning hiljem on toimunud järelvajumised. Edasist vajumist pole toimunud.

4.2.2 Sokkel

kirre kagu edel loe

ill 25 Sepikoja sokli paekivist nurgaladu

ill 26 Sepikoja graniidist sokkel samblikega

Hoone sokkel on valdavalt ühest küljest lõhestatud pinnaga ebakorrapärastest graniitkividest laotud ning eendub ülejäänud seinapinnast umbes 5 cm. Hoone sokli välised nurgad ja avade küljed on laotud murtud ja kahest küljest saetud välispinnaga paekivist. Hoone sokkel on viimistlemata. Sokli graniitosa seisukord on valdavalt rahuldav ent vajab tervikuna vuugitäitmisi. Sokli paekivist nurgalaod on kahjustunud: lubimört on välja uhutud ning osa kive välja langenud.

ill 27 Sepikoja sokli paekivist ja silikaattellistest nurgaladu uste juures.

Hoone sokli nurgad on kõige enam ilmastiku käes ning vajab tihedamat hooldust. Sambliku kasvamine viitab aga pikemale niiskusele. Paremini kasvab samblik hoone põhjakülje soklil (ill 26), mis saabki vähem päikest ja kus samblikel ongi meeldivam keskkond.

4.2.3 Seinad

ill 28 Saejälgedega paekivi ja krohvitud sein

Seinad on laotud valdavalt murtud ja ühest küljest saetud paekivist ning u 75-80 cm paksud. Kividel on näha saejälgi (ill 28). Osaliselt on müürilaos kasutatud täiteks ka graniitkivi ja punast savitellist. Seinte välispinnad on viimistletud lubikrohvi ja lubivärviga.

ill 29 Sepikoja põhjafassaad

ill 30 Sepikoja lõunafassaad

Välispinna suuremad seina- ja krohvikahjustused on olnud tingitud läbisadamistest, mis on viimase remonttöödega suuresti peatatud. Selgelt on loetav kahte suuremat krohvikahjustuse ala: hoone põhjaküljel (ill 29) teravkaarakna kohal ning hoone lõuna küljel (ill 30) teravkaaravast idapool. Hoone vajumisest tingituna on suurimad praod hoone põhja ja lõuna fassaadi teravkaar ava kohal (ill 29 ja 30).

ill 31 Sepikoja idafassaad

ill 32 Sepikoja läänefassaad

Suurema ruumi sisepinnad on umbes 5cm paksuse krohviga ja valdavalt heas seisukorras. Seinakahjustused on tingitud erinevate seadmete (elektrikaabeldus) ja läbiviikude vedamisest-kinnitamisest. Viimistlus tundub olevat lubi- või lubitsementkrohv. See on sooja tooniga ega mõju tsemendina (ill 33 ja 34). Ühtlasi on krohvi toon ja konsistents sarnane vaheseina lõhutud ava (AVA-3) juures nähtavale mördile (ill 34)

ill 33 AVA-5 tsemendiseguga krohviparandus ja sooja tooni sisekrohv

ill 34 Suure ruumi sisepinna krohvikiht ja AVA-3 müüritise mört

4.2.4 Sambad

ill 35 Hoone idatiiva sambad

Hoone idapoolne otsaviil toetub kahele sambale (ill 35). Müüritise kivid on murtud ja saetud välispinnaga ning krohvitud (ill 28). Erinevalt hoonemahu soklist on sammaste sokkel ka laotud paekivist. Kirdenurgas paiknev post on kergelt viltu vajunud (ill 23) hoonest eemale. Vajumine on toimunud koos vundamendi vajumisega. Edasist vajumist ei ole toiminud. Sammaste vahel maapinnal on vana palk (ill 36) ning sammaste sisemistel külgedel on hulk metalldetaile (ill 37) mis on olnud viilualuse kinniehitamise otstarbeks (ill 15-17). Kirdepoolsel sambal eenduv metall-latt, millele kinnitus kunagi liiklusmärk (ill 23).

ill 36 Puittala ja metallsulused viilualuse ruumi sulgemiseks

ill 37 metallsulused viilualuse ruumi sulgemiseks

4.2.5 Otsaviilud

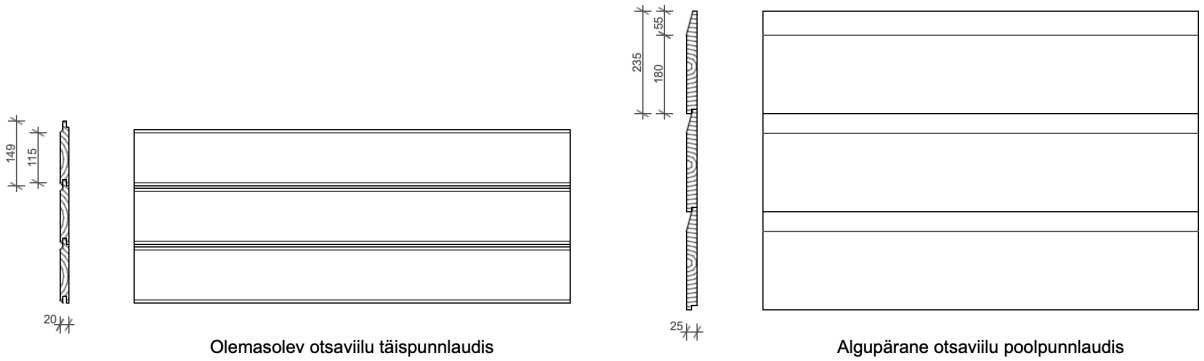

ill 38 läänepoolne otsaviil ja katuse ehisdetail koopiana

ill 39 orig. katuse ehisdetail

Hoone otsaviiludel pole algupärase laudisega (ill 31,32,38). Idapoolse viilu (ill 31) keskel paikneb väike algupärane klaasideta ja raamita aken (AVA-6). Läänepoolsel viilul on katuseharja ületav puidust ehisdetail, mis on koopia (ill 32, 38), algupärane pehastunud detail on hoones sees (ill 39). Hoone otsaviiludel oli algselt kasutatud 235mm laia poolpunnlauda (ill 40) mis oli värvitud linaõlivärviga punaseks. Originaallaudise jupp paikneb hoones sees (vt lisa väärtuslikud detailid).

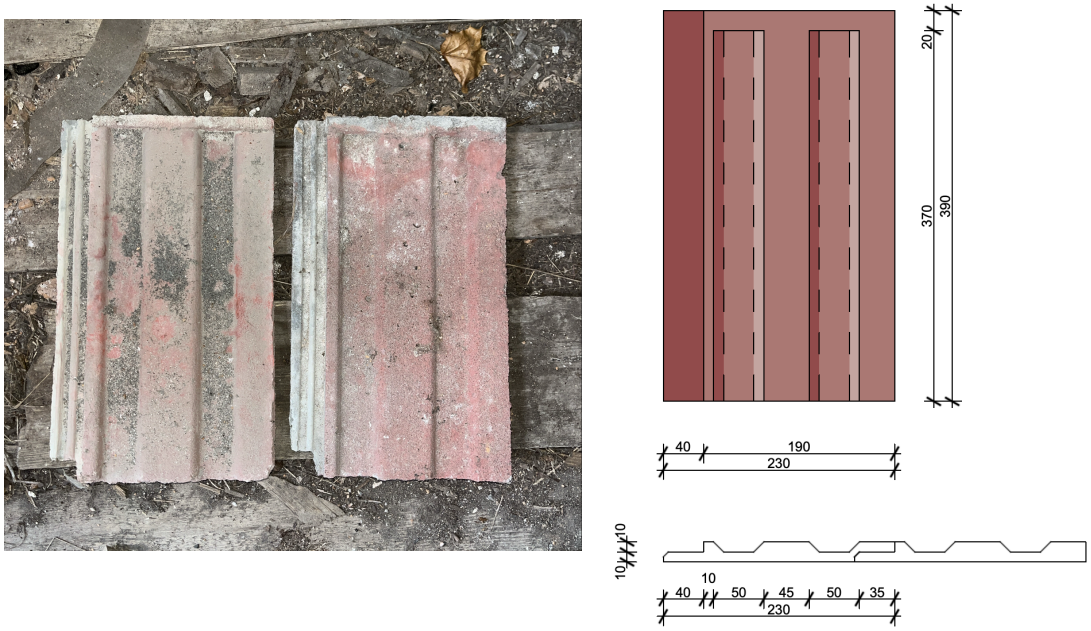

ill 40 otsaviilude laudiseprofiili võrdlus

4.2.6 Katus

Katusekonstruktsiooniks on puitsarikad ja neid siduvad müürivoo, talad, pennid, ning roovitus. Vaata täpsemalt ehitustegevuse peatükis 2000ndate aastate remonttöö kirjeldust ja katusekonstruktsiooni skeemi (ill 24).

Hoone katusel on algupärane betoonist madalaprofiiline valtskivi (ill 41). Osad kivid on asendatud samaväärsetega. Hoonel on osa katusekive katki ja puudu. Umbes 2-3 rida kive on puudu hoone läänepoolsel viilul. Suures lõigus on puudu ka harjakivid.

ill 41 algupärased betoonist katusekivid ja selle skeem

4.2.7 Vahelagi

Hoonel on kahte tüüpi vahelage. Kitsamas ruumis on üks täissilindervõlv ning suures ruumis 5 lauget silindervõlvi. Viiest silindervõlvist keskmine on puudu ja asendatud laudadega (ill viide). Madalad silindervõlvid toetuvad kitsarööpmelise raudtee liipritest taladele. Lauged võlvid on lubikrohvitud, täisvõlv on olnud krohvimata. Kasutatud on tõenäoliselt Flensburg/Egensund valtu-keava telliseid mõõtmetega 230x115x55 (ill 42).

Abiruumi kõrge silindervõlv on pigem heas seisukorrad, kuid osad tellised on murenenud ja katki. Tööruumi laugemad silindervõlvid on osaliselt kahjustunud. Keskmine silindervõlv on

puudu ilmselt katuse kunagise läbisadamise tõttu. Idapoolse silindervõlvi kirdenurgas on langenud alla osad kivid. Mitmed kivid on pudenenud ja ka pooldunud, enamus võlvide krohvil on näha pikkipragusid.

ill 42 silindervõlvlae tellised mõõtmetega 230x115x55

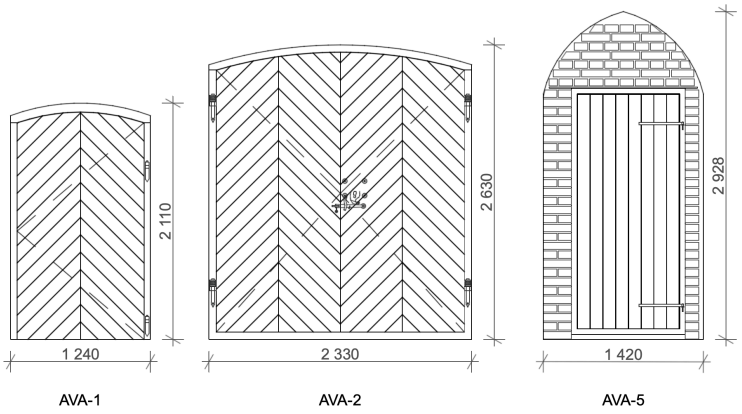
4.2.8 Põrand

Hoonel on muldpõrand ja sarnaselt maastikule lääne-ida suunal laskuv. Tõenäoliselt oli hoone põrand ehitusjärgselt sirge ning kaldu aetud pärast vaheseina lõhutud ava rajamist, et teha põranda kõrgused laugeks. Hoone vahetusläheduses lääneküljel on maapinda teetööde asfalteerimise käigus tõstetud ning sissepääs (AVA-1) jäänud “auku”. AVA-1 vahetusläheduses tuleks maapinda langetada.

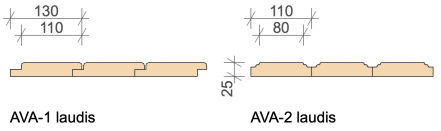
4.2.9 Korsten

Korsten paikneb hoone kahte ruumi eraldava maakivi-paekivi seina kohal. Kahte ruumi eraldava seina ülemise osa seest jookseb suitsulöör, mis on ruumi ulatuses lahtine. Pööningul on umbes 1,8m ulatuses korsten paekivist laotud ning sellest edasi punastest savitellistest ehitatud. Hoone telliskivist laotud korsten pole originaal ning on halvas seisukorras. Korstna väljaulatuv osa on lagunenud. Korstnapits on laotud mittesobivatest telliskividest ning vajab asendamist ja uuesti ehitamist.

4.2.10 Uksed

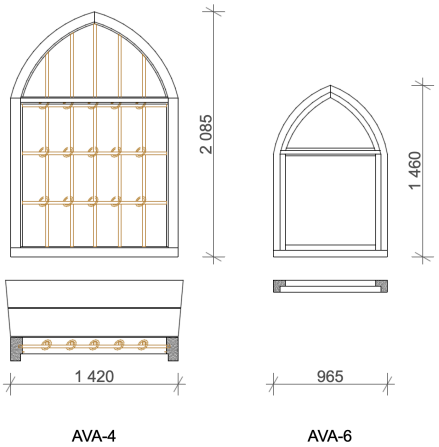

ill 44 ukselaudise profiilid

ill 43 olemasolevad uksed

Hoonel on kokku kolm ust (ill 43), millest kaks on algupärased (AVA-1 ja AVA-2). Algupärased uksed paiknevad hoone ida ja lääne fassaadil. Lõunafassaadil paiknenud teravkaarne aken on maani avatud ja asendatud lihtsa puidust vertikaallaudisega paremakäelise uksega (AVA-5) pärast 1976. aastat (ill 16). Kusjuures ava on laotud silikaattellistega kitsamaks ning tellislaoga on suletud ka teravkaarne framuugi osa. Idafassaadil, eenduva viilumahu all, paikneb lai kaarvõlviga ava, millel on algupärane pigem hästi säilinud kaheleheline puidust käänduks (AVA-2). Läänefassaadil on kitsam kaarvõlviga ava, millel on paremakäeline puidust käänduks (AVA-1). Mõlemad uksed on kalasabamustris laudisega ent erineva profiiliga (ill 44). AVA-1 laudiseks on kasutatud poolpunnlauda ning AVA-2 laudiseks on kasutatud profileeritud lauda (punnita). Väga tõenäoline on, et väiksema käändukse (AVA-1) kalasabamustris laudis on kunagi asendatud ega ole algupärane.

4.2.11 Aknad

ill 45 olemasolevad aknad

Hoonel on kaks algupärast üheraamilist akent (ill 45) mille raame säilinud ei ole. Hoone põhjafassaadil on säilinud aknaleng (AVA-4) rõhtvaltspuuga ning hoone läänefassaadi otsaviilul väikse akna leng rõhtvaltspuuga (AVA-6). Suuremal aknal on seejuures lengi sisse süvistatud metallist trellid (ill 46), mis ristumiskohtades on omavahel seotud metallrõngastega. Metalltrellid paiknevad aknaraamivaltsist seespool.

ill 46 akna metalldetailid ja aknakinnituskonksud

Metalltrellid on tõenäoliselt algupärased, sest need on paigaldatud koos aknaga ja trellid on lengi sisse tapitud (ill 46). Antud akna lengi alumine puu on avast laiem ning müüritise sees. Hilisem trellide lisamine oleks tähendanud akna müüritisest välja lõhkumist, aknalengi lahti võtmist, tappimist, trellide lisamist ning siis uuesti kokku panemist ja seina paigaldamist. Hilisema trellide lisamise kontekstis oleks lahendus ilmselt palju lihtsamat, mugavamat ja praktilisemat laadi.

Akende raamid olid tõenäoliselt hingedeta ja ettetõstetavad. Suuremal teravkaaraknal on lengil näha lihtsat väikest ülespöördega metalldetaili (ill 46), mis oli ilmselt raami avas hoidmiseks. Võib oletada, et ettetõstetav raam oli ühes tükis ja fotole tuginedes neljase jaotusega. Ülaframuugi osa oli sama moodi ette tõstetav. On väga võimalik, et ülaframuugi osa võis olla tumm ja klaasimata (ill 16).

4.2.12 Metalldetailid

Hoonel on hulgaliselt metalldetaile. Metalldetailid on lisatud erinevatel kasutusperioodidel. Põhjafassaadil paikneval teravkaarsel aknal on metalltrellid. Ida- ja lääefassaadi ustel on sepistatud metallhinged jm -sulused. Hoone lõuna ja läänefassaadil on rohkelt metalldetaile kinnitamiste jaoks. Hoone siseruumis on hulgaliselt metalldetaile riputamiseks, kinnitamiseks. Hoone suurema ruumi silindervõlve toestavad metallrelsid.

4.3 Säilitamise ettepanekud

Eriti väärtuslikud on ehitise valmimise perioodist säilinud osad. Esmajoones hoone maht, ruumide jaotus, vahelaed ja katusekuju. Selle alla kuulub algupärane säilinud välis- ja siseviimistlus (lubikrohvitud-värvitud seinad; krohvimata graniidist sokkel; sokli ja avatäidete nurgaladu; betoonist katusekivid jne) kui ka selles olevad algupärased avatäited, sulused jm detailid. Nende osade säilitamine on esmatähtis ning see algab katuse korrashoiust ja vee hoonest eemale juhtimisest. Niisamuti oluline on hoida hoone ümbrus võsast puhas, et kaitsta vundamenti..

Hoone kahjustunud osad parandada kasutades sarnaseid ehitus- ja viimistlusvõtteid kui oli selle hoone ehitamise ajal kasutuses.

Puuduolevad või katkised katusekivid asendada sama profiiliga katusekividega. Katusekatte vahetamisel kontrollida kahjustunud kohtade juures katusekonstruktsiooni ja ka roovlattide seisukorda. Halvas seisus detailid kas plombeerida või asendada tervikuna algupärase koopiana samas asetuses. Oluline on säilitada katusekuju, harjakõrgust, sarikaotste profiilid.

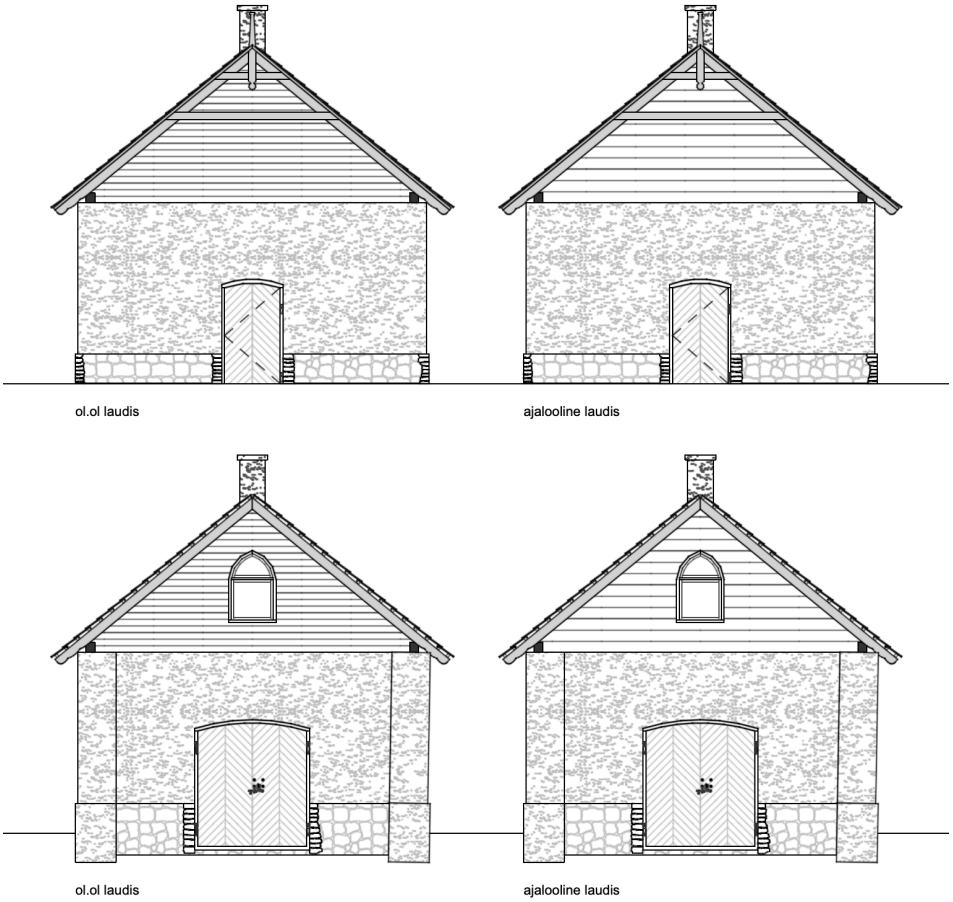
Müürikahjustuste puhul taasladuda puuduolevad kivid sarnase töötlusega (murtud ja saetud küljega paekivi) ja teha vuugitäitmisi lubimördiga (seinad, sokkel). Krohvitud seintel säilidada olemasolev algupärane lubikrohv ning teha kohtparandusi ja -krohvimist kohtades kus see on maha langenud. Seinad taas lubivärvida valgeks.

Olemasolevad silindervõlvlaed puhastada, asendada puuduolevad kivid ning vajadusel plombeerida pooldunud-pudedaid kive. Võimalusel säilitada krohvitud võlvide algupärast lubikrohvi, vajadusel teha krohviparandusi ning pind värvida lubivärviga valgeks.

Praegu olemasolevad algupärased avatäited on suures osas säilinud ning need tuleb restaureerida ja valmistada puuduolevatele uued ettetõstetavad raamid koopiana kvaliteetsest okaspuu lülipuust. Ühekordne ja eelistatult vana ajalooline klaas tuleb paigutada raamivaltsidesse kittides. Lengid kui ka raamid viimistleda linaõlivärviga. Katuse ehisdetail pole algupärane kuid selle eeskujul tehtud ning tuleks restaureerida-hooldada viisil nagu teiste selle hoone puitdetaile ning katta linaõlivärviga.

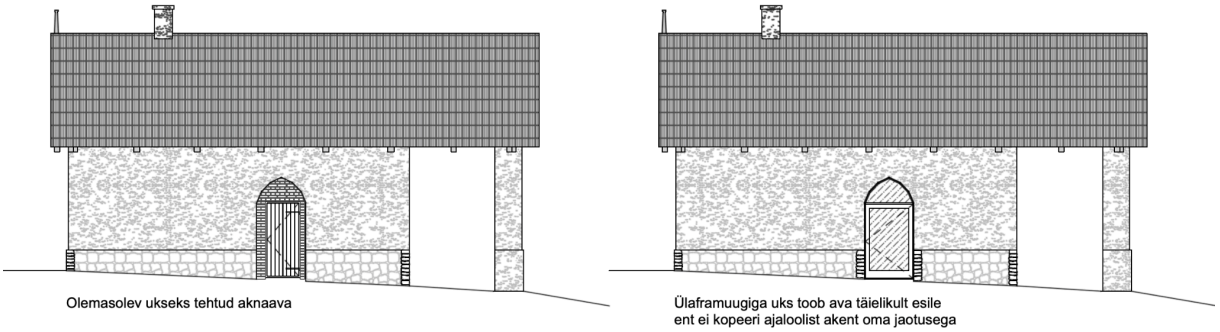
4.4 Rekonstrueerimise ettepanekud

Ettepanekud keskenduvad hoone mitteoriginaalsetele või juba muudetud osadele, eesmärgiga muuta kasutusotstarvet, parandada soojapidavust ja võimaldada aastaringne kasutus.

ill 47 Otsaviilude laudise muudatusettepanel

Otsaviilud pole algupärased (ill 47). Asendada need laia algupärase profiiliga poolpunnlaudisega (ill 40), vältides kitsaid tänapäevaseid laudu. Kasutada tumeda peaga naelu ja linaõlivärvi.

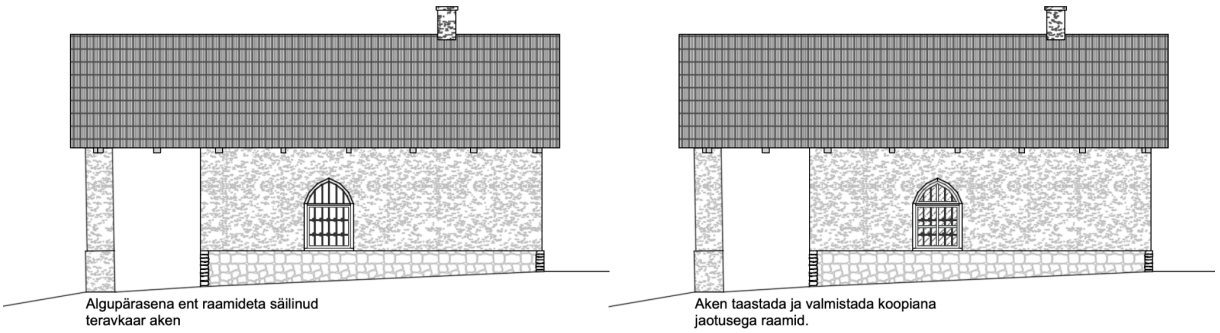

ill 48 AVA-5 muudatusettepanek

Lõunafassaadi kunagine aken on asendatud uksega. Müüri selles ulatuses uuesti ladumine ja akna taastamine pole tingimata põhjedatud. Olemasolevalt avalt eemaldada silikaattellistest ladu ning kasutada seal ust mis eristuks originaalavatäidetest. Vältida originaali matkida püüdvat uksetüüpi, sest seda pole seal kunagi olnud. Algupärased avatäited on loodud hoopis teisel põhimõttel ning olnud eest ära tõstetavad ning hingedeta (ill 46). Uus uks projekteerida kaasaegse jaotuseta kujul: üleval klaasitud valgmik, all jaotuseta klaas. Rõhtvaltspuu kavandada algupärase aknaga samale kõrgusele. Avatäide valmistada puidust ja viimistleda linaõlivärviga. Klaaspaketi liist teha musta värvi.

Otsaviilul paiknev väike teravkaaraken on originaal ja raamita. 76.aasta fotol (ill 16) on aken klaasitud ja jaotusteta. Originaal leng säilitada ning raam ehitada koopiana. Aknaraam valmistada jaotuseta ühekordse klaasiga ja kittida raamivaltsidesse. Viimistleda linaõlivärviga.

Väikese käändukse (AVA-1) seisukord on halb ning tõenäoliselt on sellel asendatud kalasabamustris laudis (ill 44). Ukseleng on alumises osas mädanenud ja sellel puudub lävepakk. Hoone soojapidavuse tõstmise, ukse seisukorra ning selle tüüpilisuse kontekstis võiks olla mõistlik asendada uks koos lengiga soojustatud koopiana. Seejuures kasutada uksel idafassadi suure avatäite (AVA-2) kalasabalaudise algupärast profiili. Kasutada säilinud algupäraseid uksehingesid. Uks värvida linaõlivärviga. Ukse sisemine nähtav plangutus teha originaalukse plangutuse eeskujul sarnase laiusega laudadest.

Pea täielikult säilinud suur kaheleheline uks (AVA-2) on väga väärtuslik,ja seda muuta ei tohi. Ava soojapidavamaks muutmiseks projekteerida uus avatäide sellest sissepoole eraldi lengile.

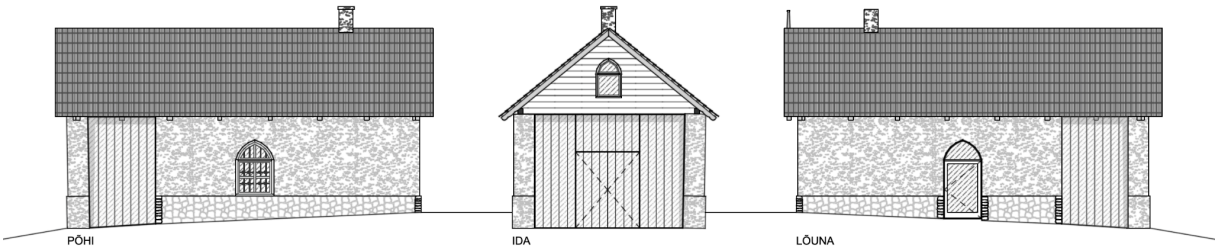

ill 49 AVA-4 ettepanek

Põhjaküljel paiknev suurem teravkaarne aken (AVA-4) on algupärane ja restaureeritavas seisukorras kuid raamideta. Akna trellid on tõenäoliselt algupärased ja osa aknast. Aken terviklikult säilitada ning ehitada uued neljase jaotusega raamid (ill 49). Kasutada ühekordset klaasi ja need kittida raamivaltsidesse. Raamid ja leng värvida linaõlivärviga. Akna soojapidavuse tõstmiseks lisada klaaspakett lengist sissepoole lengipikenduse abil. Paketi vaheliist värvida mustaks. Sisemine aknapakett teha jaotuseta.

Mitteoriginaalne, ent taastada algse eeskujul. Kasutada sobivaid kive, mitte krohvida, paigaldada madala servaga plekk.

Korsten pole originaal kuid taastada algse eeskujul. Kasutada korstnalao jaoks sobivaid kive, mitte krohvida (ill 16), paidaldada madala servaga plekk.

ill 50 viilualuseruumi muudatusettepanek

Varasemalt suletud plankseinaga, nüüd soovitus sulgeda klaasiga ajaloolise konstruktsiooni sügavusele. Klaasid jagada plangulaiusteks ja kinnitada olemasolevate metallosade külge.

Hoone sammastele toetuva viilumahu alune ruum on olnud kinniehitatud. Fotodele tuginedes on see suletud olnud vähemalt aastatel 1967-1978 (ill 15-17) ning see on osa selle hoone ajaloost. Sellest konstruktsioonist on tänaseks säilinud kahe samba vahel maas paiknev tahutud palk (ill 36) ning hulk sepistatud metalldetaile sammaste küljes (ill 37). Hoone uue kasutuse kontekstis ja tuginedes osale hoone ajaloost võiks seda ruumi taaseraldada (ill 50). Visuaalselt sulgeva plankseina asemel võiks seina rajada klaasist. Ühelt poolt laiendab see hoone suletud ruumi ent säilitab visuaalse vaadeldavuse ning loob selge ajalise eristuse meetodite vahele. Klaaspind peaks paigutuma selleks ettenähtud sepisdetailide juurde. Klaasid võivad olla jaotatud plangulaiusteks pikkadeks detailideks. Klaasdetailide kinnitusraamid projekteerida võimalikult saledana, musta värvi. Detailid paigutada ajaloolist seina kahjustamata.

Algupärane muldpõrand hoones on väärtuslik. Kontrollitud sisekliima tingimustes võib alternatiivina kasutada savipõrandat, mis säilitab hoone algupärase põranda iseloomu kuid on praktilisem.

Sepikojal ning tõenäoliselt paljudel teistel mõisaaegsetel abihoonetel on olnud algupäraselt muldpõrand. See on omaette väärtus, et hoonel ei ole põrandakatet vaid on otse maapind. Maapind ruumis sees on väärtus. Kuidas seda hoonega niivõrd seotud omapära säilitada hoone uue kasutuse kontekstis? Ühelt poolt on võimalik jättagi muldpõrand nii nagu see on alati olnud. Teistpidi on muldpõrand kuivades tingimustes tolmav ja määriv. Kui soovida hoonet mugavamalt kontrollitavamas sisetingimustes kasutada, siis alternatiiv oleks kasutada savipõrandat olgugi, et selle siin piirkonnas levinud otseselt ei ole. Savi kasutamisega säilib põhimõte, et ruumis sees on maapind ent on parema ja püsivama viimistlusega.

Sepikoja olemus põhines tulel. Kuigi algne ääs on hävinenud, võiks taastada lahtise tulease eraldiseisva elemendina, mille kohal on suitsu juhtiv kubu – see eristuks selgelt ajaloolistest ääsidest, kuid looks tugeva sideme hoone algse funktsiooniga.

5. KOKKUVÕTE

Sepikoda asub mõisa peahoonest loodes, eemal praegusest peamisest juurdepääsust. Varem kulges peatee läänekaarest ning tõenäoliselt möödus see sepikojast ja kõrvalolevatest tallidest – seades hoone algselt teise konteksti kui täna.

Kohila mõisa sepikoda on väike abihoone, mis on säilinud suuresti tänu sellele, et pole muudele suurematele ehitustele ette jäänud. Seevastu sepikoja ümber paiknenud mõisaaegsed tallid on lammutatud.

Kohila arengule andsid tõuke 1901. aastal rajatud Tallinn–Viljandi raudtee ja sellele eelnenud puupapivabriku asutamine mis tõstis Kohila lähipiirkonna keskuseks. Pärast 1905. aasta mõisate põletamisi müüs paberivabriku rajanud mõisnik mõisavara enda rajatud paberivabriku aktsiaseltsile ning suuresti seetõttu pääses Kohila mõisa tavapärasest 1918. aasta maareformijärgsest võõrandamisest.

Sepikoda asub mõisa klassitsistlikust mõisaansamblist loodes jäädes eemale praegusest põhja-lõuna suunalisest peaalleest mõjudes sellest irdsena. Varasem ühendus toimus aga just sepikoja ja pullitallide suunalt läänetiivast. Endine peatee taaskasutati raudteeliini ja vabrikualade ühendamiseks ning rajati uus klassitsistlikusse mõisaansamblisse viiva peaallee arenevast Kohila alevist.

Aja jooksul on sepikoda ümberkohandatud: ääs on eemaldatud, üks aken on muudetud ukseks, üks ava on lõhutud siseseina, üks võlv on hävinud ja aknaraamid puuduvad. Viimane ehitustegevus leidis aset 2000ndatel, mil vahetati osa katusekonstruktsioonist, katuse ehisdetail, korsten ja otsaviilu laudis.

Renoveerimisel tuleb lähtuda ajaloolistest ehitusviisidest: katusekate ja müürid taastada samaväärsete materjalidega, kasutada lubimörti, lubivärvi ja linaõlivärve, aknaraamid valmistada koopiana ja klaasid paigaldada raamivaltidesse kitiga. Rekonstrueerida hooneosi, mida on juba tugevalt muudetud, mis on hävinud või mis varasema ajaloo jooksul olemas on olnud. Seejuures lähtuda põhimõttest, et uus lisandus peaks eristuma vanast algupärasest.

6. KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKAMATERJALID

AK filmikroonika. (1958-1991) KOHILA SOVHOOS 30. JUUBELIÕHTU. Vaadatud: 8.03.25, allikas: https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ak-filmikroonika-1958-1991-kohila-sovhoos-30-juubeliohtu

Eesti Entsükopeedia. (2003). loetud: 20.03.25, allikas: Eesti Entsüklopeedia: http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kohila_m%C3%B5is

Riigistamine. (kuupäev puudub). loetud: 28.04.25, allikas: Vikipeedia: https://et.wikipedia.org/wiki/Riigistamine

Ernits, E. (1.05.07). Tuli lõõmas vanas kontorihoones. Kohila valla ajaleht, lk 10.

Holsting, E. (2013). EESTI VABARIIGI 1919. AASTA MAAREFORM KOHILA VALLAS. Magistritöö. Tartu Ülikool. Filosoofiateaduskond

Kohila paberivabrik. (kuupäev puudub). loetud: 28.04.25, allikas: Vikipeedia: https://et.wikipedia.org/wiki/Kohila_paberivabrik

Maiste, J. (1976). Kohila vald. Kohila mõis. Eesti NSV mõisaarhitektuur. M-1728. RAS Eesti Ehitusmälestised. Muinsuskaitseameti arhiiv. https://register.muinas.ee/public.php?menuID=archivalmaterial&action=view&id=3779 (12.11.24)

OÜ Cumulus Consulting. (2023). KOHILA PABERIVABRIKU HOONEKOMPLEKSI JA LÄHIÜMBRUSE ARENGUPLAAN

Kaardiviited

Ajaloolised ortofotod. (1941; 1971; jt).vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

Eestimaa kubermangu topograafiline atlas (Salutaguse – Purila).(1805). vaadatud: 12.11.24, allikas: Digar: https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:651386/426107

Harjumaal Kohila vallas Kohila mõisamaast Kohila paberivabriku (Paberivabriku Aktsiaselts "Koil" kinnistu nr. 767) külge liidetava maa plaan kolmel lehel, leht 2. (1928-1929). leidandmed: ERA.T-3.13.135

Hofrath Johann Heinrich Schmidt Eestimaa kaart. (1884). vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

Johann Hildebrandt Das Gut Koil in Haggers (aluskaart 1825, koostamisaeg 19. saj II pool). Käsikirjaline mustand. Leidandmed: EAA.854.4.741

Kaheverstane kaart (1895-1918). vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

Kohila skemaatiline kaart leht 1. (1935). leidandmed: ERA.T-3.1a.308

Mellini liivimaa atlas. (1796). vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

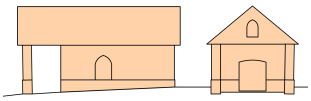
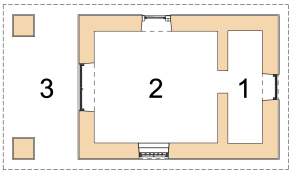
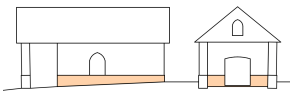
Tänapäevased ortofotod, katastrikaardid. vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

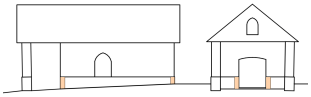
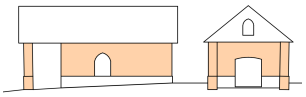
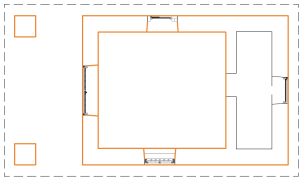
Üheverstane kaart. (1894-1922). vaadatud: 2025, allikas: Maa-ameti geoportaal

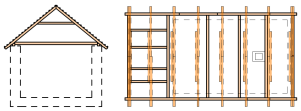
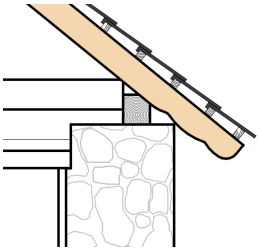
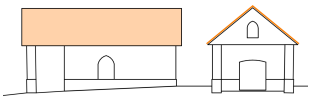
7. LISAD

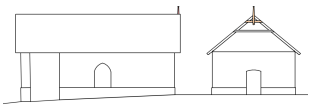
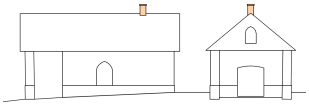
1. Väärtused
2. Väljastatud muinsuskaitse eritingimused

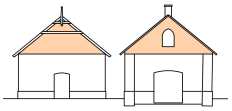
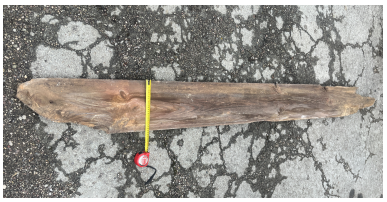
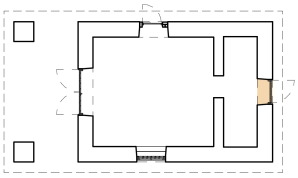
7.1. Väärtused

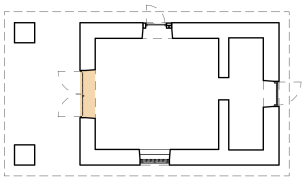
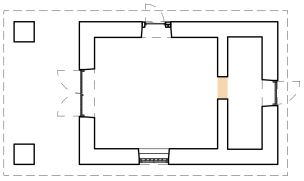
		Hoone maht sammastega ja katusekuju	Hoone põhiline arhitektuuriväärtus
		Hoone kolm ruumi 1. abiruum 2. tööruum 3. viilualune ruum	Ruumid on algupärased ent ruumid 1 ja 2 on omavahel hiljem ühendatud AVA-3 kaudu.
	 	Krohvimata ebakorrapärase kuju ja lõhestatud välispinnaga graniidist sokkel.	Hoone iseloomulik väärtuslik detail. Algupärane

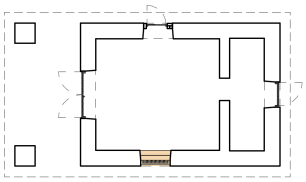
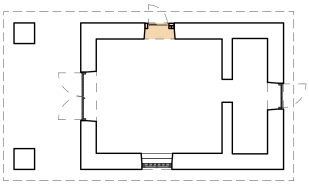
	 	Saetud külgedega paekivist sokli nurgaladu.	Hoone iseloomulik väärtuslik detail. Algupärane
		Saetud küljega paekivist seinaladu.	Hoone iseloomulik väärtuslik detail, mis olnud krohvi all. Seinaviimistlus suhteliselt sirge. Algupärane.
	 	Krohvitud paekivist sein. Abiruum olnud seespoolt krohvimata.	Hoone iseloomulik väärtuslik viimistlus. Algupärane

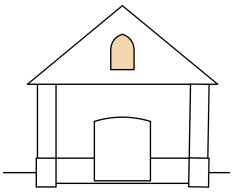
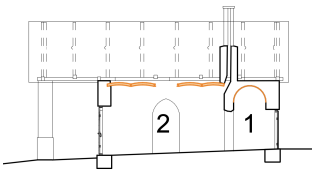
		Katusekonstruktsioon: müürivöö, talad, sarikad, pennid, roovitus.	Algupärased talad ja sarikad on ümara profiiliga ning sarikad nummerdatud. Osaliselt algupärane, osaliselt 2000ndate rekonstrueerimstööde käigus asendatud.
	 	Lihtsad profileeritud sarikaotsad	Hoone iseloomulik väärtuslik detail. Osaliselt algupärane, osalisedlt 2000ndate aastate rekonstrueerimistööde käigus koopiaga asendatud.
	 	Betoonist katusekivi	Hoone iseloomulik väärtuslik katusekate. Osaliselt algupärane, osalisedlt 2000ndate aastate rekonstrueerimistööde käigus samaväärsetega asendatud.

	  	Katuse ehisdetail	Pehastunud originaal on ruumis sees alles. Katuseharjal olev ehisdetail on 2000ndate aastate rekonstrueerimistöö de käigus asendatud koopiaga. Koopiana väärtuslik.
	 	Korsten	Korsten on pööningul alates paekivist taaslaotud ja halvas seisus ning vähe väärtuslik. Vajab asendamist. Korstna asukoht algupärane.

	  	Otsaviilu laudis	Otsaviilu laudis pole algupärane ja on kitsama profiiliga. Vähe väärtuslik. Algupärane profiil on 235*25mm poolpunnlauast.
	 	AVA-1	Algupärane halvas seisukorras käänduks. Väärtuslik ent vajab tõenäoliselt koopiaga asendamist. Metallsulused (sepistatud hinged) on väärtuslikud.

	 	AVA-2	Algupärane ja pigem hästi säilinud kaheleheline väärtuslik käänduks. Ukse metallsulused ja -detailid on väärtuslikud (sepistatud hinged, ukselink, konksud jne).
		AVA-3	Pole algupärane ja pigem väheväärtuslik, sest ühendab kahte algselt eraldiseisvat ruumi. Ava on teadmata perioodil tehtud, tõenäoliselt ava tehtud koos ääsi lõhkumisega.

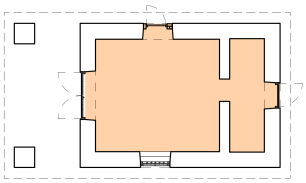
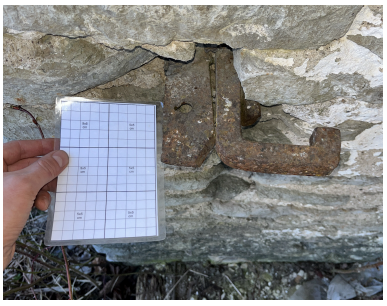
	 	AVA-4	Algupärane üheraamiline teravkaarne ülaframuugiga aken koos algupäraste metall-trellidega ja ettetõstetava aknaraami konksudega.. Aknaraame ei ole säilinud. Väärtuslik
		AVA-5	Algupärasest aknaavast ümberehitatud ukseava. Aknadetaile säilinud ei ole. Avatäidet on muudetud ja pole väärtuslik aga avakuju on väärtuslik. Ümberehitus tehtud pärast 1976. aastat.

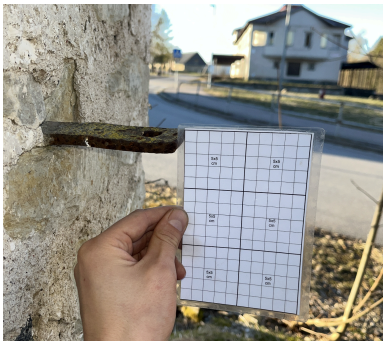
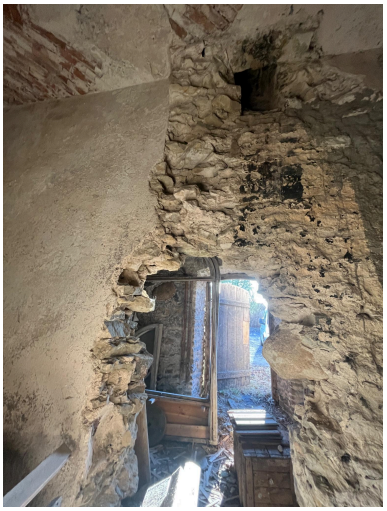
	 	AVA-6	Algupärane väike üheraamiline teravkaar aken hoone idaviilul. Säilinud leng ja rõhtvaltspuu. Raame säilinud ei ole. Väärtuslik
		1. Kõrge silinderv õlvlagi 2. Lauged silinderv õlvid	Algupärased väärtuslikud võlvlaed millest hävinud on tööruumi keskmine võlv teadmata perioodil. Tööruumi võlvid on

			krohvitud (nr 2) ja abiruumi võlv on krohvimata (nr 1). Tööruumi tellistest võlvid toetuvad kitsarööpmelise raudtee liipritele.
	 	Metallist riputuskonksud	Tõenäoliselt ei ole algupärane. Teada on, et hoonet on kasutatud muuhulgas ka hobuste tapamajana. Võimalik, et tegu on looma riputamiseks mõeldud datailidega. Dateerimata nõukogude periood. Omab ajaloolist väärtust kuid pole tõenäoliselt algupärane.
		Sepistatud metallhinged AVA-1 (2tk) AVA-2 (4tk)	Hoone uste iseloomulik väärtuslik detail. Algupärane

	 	Sepistatud ukselink ja haak AVA-2	Hoone ukse iseloomulik väärtuslik detail. Algupärane. Puudub ukselukk ja lukuaugu ehisdetail (säilinud fragment ukselehel, detaili kuju pleekunud uksepinnale).

	 	AVA-2 sulgemishaagid	Hoone ukse iseloomulikud väärtuslikud detailid. Algupärane.
	   	Sepistatud konksud, rõngad ja aasad hoone lõuna, ida ja põhja fassaadil.	Hoone iseloomulikud väärtuslik detailid. Osa ilmselt algupärased, osa aja jooksul lisatud. Väärtuslikud.

		Muldpõrand	Algupärane põranda materjal. Põrand on hetkel kaldu, kuid võib oletada, et ehitusjärgselt olid põrandad sirged (kui hoone kaks ruumi olid eraldatud)
 	 	Kinniehitatud viilualune ruum	Viilualune ruum oli fotodele tuginedes suletud vähemalt 1967-1978 aastatel. Tõenäoliselt ei ole algupärane ehitus ent ajaloo kontekstis omab väärtust. Säilinud on halvas seisus sammastevaheline alumine tala ning arvukalt sepistatud detaile sammastel ilmselt seina kinnitamiseks.

		Ääs	Ei ole säilinud. Kahte ruumi eraldava seina sisse lõhutud ava kohas võis paikneda algupärane ääs. Tõenäoliselt lõhutud välja koos ava rajamisega. Lahtise tule kasutamine on seejuures antud arhitektuuri juures väärtuslik element.

7.2. Väljastatud muinsuskaitse eritingimused

Esitatud eraldi failina.

AUTORIDEKLARATSIOON

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:

1. olen koostanud lõputöö „Kohila mõisa sepikoja rekonstrueerimisettepanekud“ iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud;

2. kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised

seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on töös

nõuetekohaselt viidatud;

3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma lõputöö Muinsuskaitse digiteegis, kus see

muutub üldsusele veebikeskkonnas kättesaadavaks.

Arvi Anderson, 01.05.25

/allkirjastatud digitaalselt/